

I. N. I.

EX

PHILOSOPHIA RATIONALI
DE

REFLEXIONE

CONCEDENTE

AMPLISSIMO PHILOSOPHORVM ORDINE

PRO LOCO

IN EODEM BENEVOLE SIBI TRIBVTO

IN

ACADEMIAE VITEMBERGENSIS

AUDITORIO MAIORE

DIE XXIII. JVL. A. MDCCXXVII.

PUBLICE DISPVTABIT

M. IO. PAVLVS RAMVS

FREIBERGA MISN.

VOC. AD D. PETRI IN PATRIA CONCION. VESPERT.

RESPONDENTE

CHRISTOPHORO RVDOLPHO BAHN

IONASBAC. MISN.

PHIL. ET SS. THEOL. STVD.

VITEMBERGAE

LITERIS VIDVAE GERDESIAE

86

a. XCII. 27.

oll. diss. A
2, 27

PER-ILLVSTRI
ATQVE
EXCELLENTISSIMO DOMINO
DOMINO
GOTTL OB
HIERONYMO
DE
LEIPZIGER
DYNASTAE CLIENTELARVM HEYDAE
ET KNATEVITZ
POTENTISSIMO SARMATARVM
REGI ATQVE PRINCIPI ELECTORI
SAXONIAE
A CONSILIIS STATVS ATQVE SANCTIORIBVS
SVMMI PROVOCATIONVM ATQVE ECCLE-
SIASTICI SENATVS PRAESIDI
LONGE SPLENDIDISSIMO
HEROI TOGATO AC LITERARVM STATORI MAXIMO
DOMINO ET MAECENATI SVO GRATIOSISSIMO
SACRVM.

PER-ILLVSTRIS DOMINE

qui debueram summo illo atque incomparabili Virtutis Tuae, Dignitatis et Eminentiae splendore deterreri, superante animi religione et cohibente omnem timiditatem, ad Illum Ipsum uenerandum colendumque accedo. Satis enim diu est, quod uirtutes Tvas, HEROS SVMME, ad exquisitissimum et praesentis aeui et omnis posteritatis exemplum compositas, tacite sum admirando ueneratus. Sed prorumpit nunc ac urgeat pietas, TVORVM, VIR EXCELLENTISSIME, in me meritorum et summorum et amplissimorum sensu excitata, ut publice cultum illum, ad quem TIBI aeternum

num memet deuinctum intelligo, testificer. Audeo illud efficere praesenti hac dissertatione, quam uelut sempiternum subiectissima mentis monumentum TIBI,
PER-ILLVSTRIS DOMINE, supplex offero et ad pedes TVOS depono. Leue quidem hoc est et exiguum quoddam, si cum illis, quae ab EMINENTISSIMO TVAE DIGNITATIS CVLMI NE in me profecta sunt, beneficiis comparetur, leuius adhuc et plane nullum uidetur, si cogitatio TVAE auctoritatis, qua animum cuiusuis in TE intentis (fensi, quae hic expromo) ueneratione ac reuerentia imples, incomparabilis porro doctrinae, iudicii diuini, ac meritorum gloriae, subit. At quandoquidem Viri Summi, quorum fortunis et laudibus accedere nihil potest, quaecunque offeruntur, ex animo offerentis iudicant; Ex meo etiam animo pietatis in TE, HEROS SVMME, et uenerationis plenissimo, quicquid hic molior, ut metaris, submississime rogo. Totum hic TIBI se iam ante obstrictissimum,

mum, uouet; Et dum ne hoc ipso quidem
sibi satisfacit, uouet, quae maioris suo iure,
ducuntur, preces, integra religione ad De-
um nunquam non fundendas, ut Te, Ec-
clesiae ab Ipso per terras hasce collectae
Rectorem, Regia auctoritate constitu-
tum, ob ipsam illam, quam ecclesiae per
nutritores suos praestare solet, salutem, o-
mnibus animae corporisque bonis cumu-
latum, ad eum usque aetatis terminum,
quem uiuendo uel ullus mortalium con-
tingere potest, clementissime conseruet.

PER-ILLVSTRIS AC EXCEL-
LENTISSIMI NOMINIS
TVI
DOMINE ET MAECENAS
GRATIOSISSIME

Cultor subiectissimus
M. IO. PAVLVS RAMVS.

I. N. 3.

§. I.

Quantum inter reliquias, quas Philo- *Praeles-*
sophia ambitu suo complectitur, *qui*um.
disciplinas, ea eminet, quae Ra-
tionalis appellata, intellectum, a
uitiis liberatum, ad ueritatem in-
ueniendam praeparat, prescri-
ptisque cogitandi ac meditandi
legibus, regit; Tantum profe-
sto in ipsa illa Rationali Philosophia, subsidiis illis et
adminiculis, quibus uere noster emendatur intellectus,
suo quodam iure antecellit Reflexio, quippe sine qua ni-
hil ueri inueniri, nihil iudicari, nihil applicari potest.
Quam ipsam si sobriae Logices fontem dixero, nihil,
quod abhorreat a uero, me dicturum confido. (a) Ad
illam enim constanter illi recurrentum est, cui intel-
lectus sui naturam, (b) uires morbosque perspicere,
hos uero ab illo depellere, illas contra excitare et

A 2

(a) uid. GOTTL. GERH. TITII *Ars Cogit. C. I. §. XI.*

(b) Quomodo e. g. ex reflexione animae immortalitas de-
monstrari possit, docet Celeb. THÜMMIGIUS *dissert. de*
Immortal. Anim.

sapienter applicare, curae est. Pertinet haec reflexio ad nobilissimam illam, et tot recentiorum non minus, quam ueterum sapientum praeceptis commendatam, cognitionem sui, quae, sicut omnium sententia, principium semetipsum erudiendi, et bene ac feliciter uiuendi adminiculum iudicatur: ita reflexionis, quae, si non illam plane exaurit, certe naturali quodam uinculo cum ea sociatur, quanta sit praestantia, quanta commoditas, elucet. Haec et alia dum mecum reputaui, et simul Philosophum fere neminem de reflexione data opera tradere, rationalis autem Philosophiae scriptores paucos, plerosque plane nihil, de illa praecipere, animaduerti, operae pretium 'duxi, si aliquod illius temporis, quo mihi in hac alma atque amoena Musarum sede adhuc degere contingit, spatium, meditationi de illa re tribuerem, et praesenti hac dissertatione de illa ita exponerem, ut fortasse aliis illam de reflexione tam necessariam utilemque doctrinam politius et copiosius explicandi occasionem subministrarem. Largiatur Immortalis DEVS, ut bene omnia ac prospere, in Eius gloriam, eueniant!

§. II.

Appella- Sicut per eam mentis nostrae consuetudinem, *tio et de-* ad res sensibus obuias magis, quam ad eas, quae ratio-
finitio re- ne inuestigari et perquiri debent, attendimus, factum
flexionis. est, ut res animi et quae omnis materiei expertes sunt,
nominibus non suis, uerum in corpora et materiem
conuenientibus, insignitae sint; (c) Ita et reflexio,
quae physicae proprie notionis est, ad sublimius quid,
et, quod in mente solum peragitur nostra, designan-
dum

(c) *Habemus exempla in uocibus: idea, abstractio, per-
ceptio etc.*

dum adhibetur. Physisce enim reflexio, quamvis quidem haec uox auctoribus ueteribus et probatis sit ignota, tamen ui suae radicis, sensu quidem ampliore, nihil est aliud, quam aliqua reclinatio: sensu autem arctiore, et naturalium rerum peritis frequentato, motum indicat uel aëris, uel lucis et aetheris, in corpus quoddam solidum incidentem, et per huius uel duritatem, uel lauitatem, repulsum. (d) Hinc translata uox ad mentem nostram, praeter illam notionem, ubi in Gallica praecipue lingua, generatim rei cuiusdam considerationem et meditationem paulo accuratiorem innuit, cognitioni nostrae et cogitationi directae ita opponitur, ut eum mentis nostrae designet actum, quo illa suae perceptio-
nis, cogitationis et uolitionis sibi conscientia, has ipsas eo consilio cogitat, ut bis probe examinatis, in cogitando et uolendo se ipsum dirigat. (e) Dum igitur haec reflexio simul involuit illud, quod concii per eam sumus nostri, nostrae mentis, nostraequae cogitationis, conscientia sim-
pliciter Cartesianis appellari consuevit. Ita e. g. Malebranchius : *Mentem non cognoscimus per ideam suam, illam in DEO non uidemus, illam tamen per conscientiam cognoscimus.* (f) Cartesius autem ipse reflexionem generaliori cogitationis uoce complectitur, quando, cogitationis nomine, scribit, *intelligo illa omnia, quae nobis conscientia in nobis sunt, quatenus eorum in nobis conscientia est :* nec tamen sibi ipse constat, quando eam cum aliis mentis actibus, qui directe etiam et citra reflexionem,

A 3

con-

(d) uid. Cartes. Dioptr. cap. 2. Cler. Phys. L. V. c. 8. §. 1.

(e) Germanis non incommode dicitur: Eine Überlegung. uid. Dn. D. WALCHII Lex. Philos. p. 2032. sq.

(f) de Inquir. Verit. L. III. c. 7. n. 4. conf. EPHR. GER-
HARDI Philos. Ration. L. I. c. 4. §. 28.

contingere possunt, et contingunt, saltem ab hac proba discernendi sunt, commiscet, dum subiicit: Atque ita non modo intelligere, uelle, imaginari, sed etiam sentire, idem hic est, quod cogitare. (g)

§. III.

Quid de Mittimus, quae ad nomina, a Philosophis reflexione tributa, pertinent, et ad rem potius, quam nonne hac obseruan- stra descriptione expressimus, paulo explicatus tradendam conuertimur. Etsi autem non sumus nescii-

us, esse reflexionem ex illarum rerum generibus, quae a Philosopho accurate atque perfecte definiri nequeunt, sed omnium rectissime ex ipsa interiore et immediata sensione, qua nihil omnino clarius, addisci et pernosci debent, ut sunt perceptio, uolitio, auersatio, et ea omnia, quae in animo et corpore nostro geruntur. h) Eo tamen consilio id fecimus, ut, quem mentis actum uelimus hic intellectum, edoceremus, atque rem accuratius pleniusque perquirere cupientem eo adducemus, ut in se ipse descendat, et, qui in mente sua reflexio contingat, curate et attente meditetur. Rem omnino hanc omnem ita sese habere, agnouit magni nominis Philosopus, JOH. LOCKIUS, qui de perceptione, quae ipsi ut prima est mentis facultas, quae circa ideas nostras uersatur, ita prima est, et simplicissima idea, quae a reflexione oritur, et a quibusdam dicitur cogitatio in genere, edisserit hunc in modum: Quid sit perceptio, quilibet melius ex istorum observatione, quae ipsem tunc facit, quando uidet, audit, tangit &c. aut cogitat, quam ex nostro quo quis discut-

(g) *Princip. Philos. P. I. n. IX. sed conf. D. RIDIGERI Phys. Diu. L. I. c. IV. sect. 2. §. 16.*

(h) *uid. Cler. Log. P. II. c. 13. §. II. D. HOHEISELIVS in doctrina Philos. de ideis, descript. Sc. C. 2. §. 2.*

discursu intelliget. *Quicunque animaduertit ea, quae intus in animo sunt, nequit istius ignarus esse, sine uero istiusmodi animaduersione haut vocabula omnia efficere possunt, ut notiōnem istius habeat.* (i)

§. IV.

Reflexionem, actum mentis seu intellectus data *Genus et definitione* appellaūimus. Habet enim mens inter-sedes redum se mere passue et ideas sibi imprimi, imo insciae *flexionis*. interdum et inuitae sibi imprimi patitur; ita uel primus idearum impulsus, qui per sensus contingit, metram intellectus passionem arguit; *Quin et ad passionem ipsam in reflexione referendum illud, quod, dum cogitemus, consciī nostrae huius cogitationis, ex ipso interiore illius sensu et immediata praeſentia, reddimur.* Verum ubi mens ipsa ad ideas suas postea conuertitur, easdem cum principio cognoscendi contendit, a se in uicem seiungit, componit, addendo uel demendo alterat, ad iudicia formanda applicat, et uario, atque ferre inexplicabili modo tractat et uersat, tunc profecto mens, quandoquidem motus huius qualiscunque principium est, (qua in re natura actionis recte ponitur) se actiue, ut loqui amant Philosophi, habet. Falsus est Ioh. CLERICVS, (k) qui secutus C A R T E S I V M, GRANDIVM, aliosque similes, omnem agendi facultatem intellectui nostro abindicat, eumque, oculo similem uel speculo, solum recipere et percipere ideas, adeoque quicquid in eo contingat, passionem esse contendit. (l) Sedem ergo reflexionis non in uolunta-

te,

(i) *De intellectu Hum. L. II. c. IX. conf. cap. VI.*(k) *Pneumatol. sect. I. c. 3. §. 4. et alias.*(l) *Conf. GERH. L. cit. L. I. c. 4. nec non ipse PHIL. MELANCHTH. in eleganti, de anima, Libello p. m. 133.*

te, sed in intellectu constituimus, siue, ut accuratius loquamur, animae intelligenti, et quatenus ea intelligit, reflexionem adscribimus. Dari quidem in uoluntate etiam aliquid reflexioni, quam hic describimus, non absimile, inde clarum est, quod, prout obseruamus in nobismet ipsis, haut raro laetitiae, quam ante cepimus, quaque mentem demulsumus et oblectauimus, recordati, denuo aliquam in mente hilaritatem ac uoluptatem sentimus, et sic uoluntatis motibus, tanquam se ipsos reuerberantibus, ex laetitia laetitiam aliquam aliam percipimus atque lucramur. Interim tamen, uti haec, quae in uoluntatis motibus deprehenditur, reflexionis species, beneficio intellectus, per quem saltem consciit sumus boni ante percepti, se exserit, ita expeditum est et clarum, reflexionem, de qua nunc praecipimus, unice ad intellectum referri debere, idque uel ideo, quod cogitationes et perceptiones ad eum pertinent, ad eum igitur, illarum uelut iteratae repraesentationes et de illis cogitationes reducantur, oportet.

§. V.

*Obiectum
eius et
discrimen
ab actu
mentis
directo.*

Versatur reflexio circa intellectum ipsum, et est tanquam intellectus quidam ad se ipsum redditus, et de sua cogitatione cogitatio. Vagatur intellectus alias per obiecta exteriora, contemplatur Conditem omnium, contemplatur res ab eo conditas, illarum naturas, causas, fines penitus rimatur, sed mox ad se reuertitur, seipsum intuetur, collectas impressasque ideas excutit, et multiplici ratione circa illas occupatur; non secus atque numularius, qui, postquam in colligendis, imo et corradendis, opibus strenue desudauit, eas denique numerat, computat secum, et de iis, cuncte et circumspecte in usus suos conuertendis, est sollici-

licitus; aut uelut artifex non satis ducit, elaborasse opus, sed etiam, ubi confectum illud denique est, ad normam regulamque denuo exigit, & secundum leges artis, utrum recte omnia quadrent sciteque concinnata sint, examinat; Ita et suo modo illustrari potest, quomodo directae cognitioni, qua in obiectis percipientibus occupati sumus, succedat reflexa, quae ipsam antegressam perceptionem percipit, et in eam studiosius inquirere satagit. Dico; directae cognitioni reflexam succedere, id quod est uerissime dictum. Duo enim uno eodemque temporis punto et articulo cogitare simul, uires intellectus nostri excedit; Hinc inter directam, et reflexam cognitionem, quae cum sui conscientia, meditatur et euoluit ideam ante perceptam, aliquod temporis momentum et spatiolum, quantum etiam cunque illud sit, statui debet. Ne tamen quis litem hic mihi praeter rem intendat, et ne obici cum fundamento mihi posse illud uideatur, quod reflexa cognitio, dum circa ideam occupetur, haec ipsa necessario tamdiu, quamdiu illa durat, menti obuersari debat, ac proinde et directa et reflexa cognitio secum eodem momento socientur, statim hic illud repono; per directam cognitionem, non ideae asseruationem et in mente durationem, quae ad memoriam pertinet, sed ipsam perceptionem actualem, eamque qua talem hic intelligi oportere, quae omnino non una cum reflexione existere potest. (m) Alia est ratio, quando nostras uolitiones percipimus easque reflexe consideramus, ubi una

B

(m) uid. omnino Dn. D. RIDIGERI S. V. et F. Lib. I. c. III.
§. 22. add. BERNH. CONNOR. Medic. Myst. de suspensis nat. legg. Artic. 15. p. m. 129. sq. GERH. l. c.

una nos et uelle et uoluntatem hanc cogitare nos posse, manifestum est.

§. VI.

*Nec non
aremini-
scientia et
simplici
sensatione
interiore.*

Nec tamen, dum circa cogitationes proprias easque praeteritas (quantulumcunque etiam temporis intercedat spatium) occupatur reflexio, ea cum memoria seu potius recordatione et reminiscentia confundi uel commisceri debet. Reminiscentia enim est nuda ideae uel cogitationis iteratio, (n) reflexio autem est ideae perceptae uel cogitationis formatae conscientia et cogitatio; reminiscentia porro non est sine reflexione, quatenus haec conscientiam, qua certi sumus, nobis obuersari ideam olim perceptam, inuoluit, ast reflexio esse potest sine reminiscentia, dum ipsam statim perceptionem et cogitationem presso uelut pede sequitur, et non nisi continuatam in mente asseruationem ideae requirit; denique reminiscentia fit per ideam, reflexio non itidem; quomodo enim de idea in mente formare posses ideam? Hoc certe si esset, fere in infinitum reflectendo progredi liceret, cum tamen, si longissime processeris, in cogitatione de reflexione omnis reflexa mentis cogitatio terminetur. Hic uero, ubi discriminem reflexionis a reminiscentia persequimur, paucis etiam, quid inter illam et interiorem sensionem intersit, disputare conueniet. Nimirum reflexionem interna quae-dam sensio omnem antecedit, quae est aliquid fere momentaneum, sed illa secuta sensionem, diutius persistit; sensio ergo est passuum quid et transiens, reflexio actuum et permanens, ut in Philosophorum scholis loqui amant; ut proinde hic fere in cognoscendo ordo statuendus sit: Primo datur sensio cum uel sine idea dein

(n) GERH. I. c. L. I. c. VI. §. 23.

dein sequitur conscientia praesentis ideae, quacum denique iungitur reflexio, quatenus haec est ulterior ideae consideratio.

§. VII.

Cum igitur reflexio aliquas ideas et cogitationes praestruat, et requirat, palam est, ubi haec non sunt, nec *An in solli locum esse posse*, id quod in somno ita se habere, *mniantes certum et exploratum est*, saltem ordinarie nos cogitare in somno, compertum nondum habemus, nec demonstrari a quoquam potest. (o) Secus autem iudicandum de insomniis, in quibus utrum aliqua detur reflexio, quaeri poterat? Nos hoc omnino asserimus, sed adiuncta hac explicatione: succedunt inter se, imo alterantur, miscentur et consociantur modo nobis inexplicabili, quando somniamus, ideae representationesque rerum earum, quae interdiu uel proxime abhinc, uel olim, intellectum nostrum subierunt exercueruntque; *Quemadmodum uero interdiu et dum uigilamus, actiones nostrae nostraque cogitationes cum reflexione quadam et conscientia, naturali consuetudine, coniunguntur, ita et eadem cogitationes representacionesque, dum in somno menti obrepunt, simul secum eam, qua cum interdiu sociatae fuerunt, reflexionem comitem habent.* Dixeris: ecquid ergo reliquum erit uigilias inter et insomnia, discriminis? Hoc, respondeo: Vigilantes ita nostrarum nobis conscienti sumus cogitationum, ut, quae imaginamur et fingimus, illa etiam uere abesse et fingi, et quae praesentia sentimus et percipimus, de illorum praesentia, per internam conscientiam mentis, simus persuasissimi, id quod uero in insomniis dum plane non deprehenditur, horum a statu

B 2.

uigi-

(o) *uid. Clericus Pneum. Sect. I. cap. II. §. 7.*

uigilantium discrepantia patet. Huic de somniantium reflexione disputationi adiici potest quaestio; anne et infantibus illa tribui possit? Neganda uideri quaestio poterat propterea, quod nemo adultorum, ea, quae infans cogitauit, ulla ex parte recogitet. Ast dum hoc solum aliquem memoriae et recordationis defectum in nobis arguit, omnem infantibus reflexam cogitationem denegare nolim, idque ideo, quoniam et infantes tam sui ipsorum, quam rerum extra ipsos positarum, per ideam de rebus, sunt consci, quod ipsum satis declarant, quando res aliquando sub specie boni uisus et perceptas, denuo, ubi absunt, requirunt, et ubi adsunt, ut suas, et quarum bonitatem iam habeant perspectam, sibi vindicant; Etsi pro modulo tenuiorum, et leuiorum perceptionum ac imaginationum, tenuis etiam sit ipsa reflexio, quae, crescente aetate, et uirtutibus intellectus magis magisque se exserentibus et explicantibus, ipsa etiam confirmatior redditur.

§. VIII.

*Modi et actus for- Pergendum nunc uero nobis est ad modos refle-
xionis paulo specialius euoluendos. Hic totuplex se-
males re- se offert reflexio, quotuplex ipsa est cogitatio, et quotu-
flexionis, plici modo humana operatur ratio. Huius enim actus et
genera- operationes omnes reflexionem ita inuoluunt, ut B.
tim, et SCHOMERVS, post longam de natura rationis huma-
speciatim nae disputationem aliorumque sententiarum excusso-
quoad I. neim, naturam *humanae rationis* in eo positam credat,
mentis operatio- quod sit *facultas distincte reflectendi super conceptus et cogi-*
nem, *tationes nostras*; (p) Cogitamus autem seu mente agita-
in idea- mus aliquid nostra, ideas absolutas (eas nempe, quae ex-
rum per- tra iudicium et propositionem adhuc considerantur) per-
ceptione. cipiendo, cogitamus, illas cum aliis comparando, cogi-
ta-*

(p) *Theol. Mor. c. III. §. 3. p. 63.*

tamus illas cum aliis componendo et iudicia formando, cogitamus ad iudicia illata, quae dicuntur, progrediendo et ex uero uerum colligendo. Atqui hos omnes cogitandi modos comitur reflexio, quae sigillatim dupli ratione, in prima mentis operatione, se exserit. Versatur enim nunc circa ideam, nunc circa nostri existentiam; circa ideam reflexio dupliciter obseruatur; comitatur enim nunc sensualem perceptionem, nunc ideae perceptae, operationis plenioram uel ampliorem elaborationem. Principio cum sensuali perceptione, quae fit in mente, ita coniuncta est reflexio, ut illa sine hac nequidem existere possit; Et hic quidem denuo triplex reflexio explet officium, per eam enim, tum 1) obiecti, quod percipimus et sentimus, tum 2) idae, per quam illud cognoscimus, intra nos concii euadimus, et de utriusque existentia certi efficimur, tum denique 3) ideam intra nos tacite uelut speculamur, eamque eodem modo, quo organo sensorio obiectum ipsum percepimus, etiam intra mentem nostram praesentem contemplamur. Ordinem in hoc triplici reflexionis munere percensendo sequimur eum, ut ab obiectis externis ad ideas in mente pergamus. Interim in mente, dum actu cognoscimus, ita haec succedunt, ut percepita idea, ex huius reflexa conscientia concii euadamus obiecti, quod illa sifit, et hinc a certitudine ideae, quam de re per sensus nos habere nobis sumus concii, ipsum obiectum, a quo idea imprimitur, existere et tale esse, quale sensibus rite applicatis exhibetur, recte existamus et credimus. Nugae igitur sunt apinae tricaeque, quas hic in contrariam partem affrunt **CARTESIVS**, (q) eiusque asseclae **GRANDIVS**, (r) itemque **MALEBRANCHIVS**, (s) utpote qui,

B 3

cum

(q) *Princip. P. I. §. 4. P. II. §. 3.*(r) *Institutt. Philos. P. I. c. 2. reg. 2. §. 4. 7.*(s) *De inquir. Verit. P. I. L. I. fere toto, sigillatim Capp. 5.*

19. 20.

cum sensus saepe fallant, eis minime fidendum esse, nosque proinde per ideam, de re per illam repraesenta-
ta nequaquam certos esse posse, plus quam puerili in-
eptia contendunt, et hinc sublata sensuum certitudine,
ad ideas a Deo menti inditas omnia referentes, scepti-
cismo haud obscure praeludunt. Celeb. WOLFII (t)
hac de re sententiam, quae itidem huc redit, quod per
ideam sensu perceptam, de existentia rerum extra nos
positarum nequaquam certi esse possimus, uel allegasse
hic sufficerit, sic enim illius falsitas illico apparebit.
Ita autem ille : *Derowegen da der Leib gar nichts zu
denen Empfindungen in der Seele beyträgt, so würden alle
eben so erfolgen, wenn gleich gar keine Welt vorhanden wä-
re : Welches auch CARTESIVS erkandt, und längst vor
ihm schon vor diesem die Idealisten, welche nichts, als Seelen
und Geister zugaben, der Welt aber weiter keinen Raum als
in den Gedancken einräumeten. Ja es erhellet aus dem,
was oben erwiesen worden, daß wir auch alles außer uns se-
hen, hören und auf andre Art empfinden würden, wenn auch
gleich von cörperlichen Dingen außer uns nichts da wäre.*
An uero et quomodo, hac admissa sententia, de actu-
ali rerum extra nos positarum et mundi existentia con-
uinci posset, qui negaret illam, facile est iudicatu. In
notis quidem ad Metaphysicam, (u) addit Dn.
WOLFIVS, quod, cum sententia ista ex Cartesiano
Leibnizianoque Systemate sequatur, praeter rem il-
la ut erronea allegari possit, quoniam, confutato prius
ipso illo Systemate, haec per se deinde ruitura sit sen-
tentia. At notum est, quod, cum ex thesi quadam
fluat absurditas, propter hanc ipsam consequentiam,
meri-

(t) Metaphys. §. 777.

(u) §. 286. p. 444.

merito negetur antecedens, sicut quotidianus argumentandi modus hic inter eruditos merito obtinet. Jam uero cum illa sententia, quae negat, quod per sensus nostros (omnia enim refert ad inditas ideas,) recte adhibitos, de actuali et nostri corporis et rerum extra nos in mundo constitutarum, ipsiusque mundi existentia, certissimi efficiamur, sit absurdum, ipsum certe antecedens et ipsa hypothesis, quod ideae omnes nobis sint inditae, et quod anima eas ex semet ipsa euolutura sit, etsi nec foret mundus, merito improbatum. Quod uero subiicit porro Celeberr. WOLFIVS, Jdealistis sic minime tamen illud concedi, quod mundus non existat, cum a posse ad esse non V. C. profecto non satisfacit ei, qui mundi existentiam non solum uocat in dubium, sed plane negat, quippe cui ipsa mundi actualis existentia esset demonstranda seu potius ostendenda; iam uero non demonstrari contra eum posset a priori, dum nulla apodictica apparet ratio, quare Deus mundum et corpora condere debuerit, neque etiam posset demonstrari uel ostendi ex sensu, quandoquidem perpetuo ille harmoniae praestabilitae defensor et Jdealista prouocaturus esset ad id, quod perceptiones etiam ita in mente omnes futurae essent, etsi nec mundus existet.

§. IX.

Hactenus de reflexione, quatenus sensualem perceptionem comitatur, nunc ad eam, quae in eadem prima mentis operatione, ideae sensu perceptae pleniorum, ope rationis elaborationem uel commutationem iuuat. (x) Hic ut mittam ideas ingeniosas, quae uel per arbitriam compositionem, uel per ampliationem,

In ideis, ratione et sigillatim abstractione formatis.

uel

(x) uid. Dn. D. RIDIG. l.c. L. I. c. 4. §. XI.

uel diminutionem, uel assimilationem construuntur, (y) iudiciorae praecipue hac occasione paulo accuratius inspici merentur. Idea autem iudiciora rimatur essentiam, hanc assequimur abstractione, unde de hac merito quaedam moneri conuenit. Est abstractio nihil aliud, quam quaedam rerum a parte sui coniunctarum, mente peracta secretio. Non sumus quidem nescii, summum Virum Baconem de VERVLAMIO aliquando de illa durius scribere et sentire, (z) sed non tam ipsam abstractionem, quam huius abusum taxat. Ast ipsa abstractio, quae Hamelio uniuersalis appellatur, atque a formalis distinguitur, (a) quaeque ab accidentalibus ad essentialia pergit, et a singularibus ad ampliora et generaliora ascendiit, tantae utilitatis est, ut emendandi intellectus nostri subsidium hinc certissimum petatur. Sicut enim vulgaris rerum cognitio per sensus, ita erudita, ut docet D. RIDIGERVS, per abstractionem, acquiritur. Omnes etiam eo sumus ingenio, ut non nudae inhaereamus sensationi et sensuali experientiae, non ideis solum concretis et individuorum insistamus, sed ad generaliores ideas formandas, et iudicia generalia pronuncianda accingamur; ita cogitamus, loquimur et disserimus non de individuis tantum, sed

mul-

(y) *Haec Scholastici per species impressas et expressas, quarum illas passim, has actiuo intellectui tribuerunt, iam tumfere docuerunt. A modo loquendi, quo haec exprimunt, recentiores quidem abhorrent, at res poene est eadem.*
Vid. interim IOH. BAPT. HAMELIVS de M. H. L. I. c. V. §. 3. Opp. Tom. II. Clericus Pneumatol. L. I. c. I. sqq.

(z) *de Augm. scient. Vid. Doctiss. IOH. IAC. LEHMANNI Moralis Philos. p. 460. et Cler. Log. P. I. c. 6.*

(a) *Tr. de Mente Hum. L. I. c. VI. §. 4. sq. C. VII. §. 55.*

multarum rerum unius generis naturam communem, causas, leges modosque agendi et patiendi, adiuncta, et circumstantias, quae dicuntur, perquirimus. Hoc vero nobis omnibus, etiam iis, quorum delicatae aures abstractionis uel ipsam uocem, ut nugatorium quid et scholasticum, abhorrent, tamen est frequentissimum; annon illi per mentis abstractionem, quam uel ignorantibus sui ipsorum, instituunt mente, dicta ratione cogitant et loquuntur? Hinc etiam omnes disciplinae abstractive, ut ita dicam, traduntur et tractantur. Ita Physica non de hoc uel illo corpore in individuo, sed partim de natura communi omnium omnino corporum, generalissime, partim de natura communi certi cuiusdam generis corporum, exponit. Vnde uident, quam uere sentiant, qui Metaphysicam seu Ontologiam, quae communem rerum essentiam et communia praedicata ac attributa, uel in quotidiano sermone obuia, (quorum etiam cognitione ipsos illius contemtores carere non posse, ex eorum sermonibus scriptisque patet) explicat, ut inanem et nullius usus disciplinam praecipitato mentis iudicio aspernantur. Ut taceam usum, quem ea in sanctioribus studiis, imo et Scriptura S. quae his notionibus non caret, (b) intelligenda praestat. Ut pateat interim quantum conduceat in omni sensatio-

C ne

(b) ut sunt: ὄντα, γὰς ὄντα, Rom. IV, 17. ὁ ὥν Apoc. I, 8. Φύσις essentia Gal. IV, 8. אֶחָד unus, Deut. VI, 4. ἐν unum Joh. X, 14. 1. Joh. V. 7. cuius uocis uim ipse dominus explicat Jes. XLIII, 10. XLIV, 10, 11. XLV, 5, 6. תְּהִמָּה ueritas, uerum (qua essentiam) Jer. X, 10. αἱληθεῖδι eodem sensu, Joh. XVII, 3. 1. Joh. V, 20. טוֹב Bonum (sensu non morale sed ontologico) Gen. I, 31. Matth. XIX, 17. Θεότης deitas Rom. I, 18, etc.

ne et experientia reflectere ac abstrahere, unicum hic afferre liceat exemplum : Literas aliquis accipit, qui procul hinc degit, Vitemberga, hic cogitat non solum amicum, a quo accipit, sed et cogitat eius statum, et sortem, quam ante iam nouit, cogitat urbem ipsam, cogitat academiam eiusque statum, et sic ab una idea ad alteram mens eius cogitando dilabitur, ut ipsa, qui ita ad haec uel illa cogitanda progressa sit, nesciat. Hic ergo reflectendum erit primo, quomodo ita successerint sibi inuicem cogitationes, et cogitandum de singularum inter se nexus, hoc facto, abstrahendum et uidendum, anne et alias ita cogitationum aliquam seriem, non sine ratione et fundamento inter se consociatarum in mente sua, uel ex aliorum sermonibus, obseruarit, quod ubi deprehenderit, et reflectendo abstrahendoque perrexerit, facilis ei erit aditus ad illam recentioribus pertractatam idearum consociationem , (c) ulterius cogitandam, in ordinem melius redigendam, ad suas hinc mentis operationes melius regendas, ad ingenium et iudicium hinc excolendum, et ad aliorum hominum animos secundum illam prudenter dirigendos. Vno uerbo, usus, quem haec tractatio secum fert, in hancredit regulam : nullam sensationem nullamque experientiam temere sine reflexione praetermitte ; sic enim et uaria et uera meditandi tibi suppetet materia, sic et eruditioni tuae rerumque cognitioni quotidie aliquid accedet.

§. X.

(c) Conf. quae habet LOCKIUS de Intell. Hum. L. II. c. 33.
Longe tamen melius adhuc et plenius ea doctrina pertractari meretur: add. Celeb. Dn. WVCHERER diss. de idearum Connexione eiusdemque effectibus An. 1709.

§. X.

Hactenus de reflexione, prout ea circa ideam in *Circa ho-*
 mente se habet; Dicendum ergo nunc de altero, uide stri ex-
 licet de eo, quomodo illa nostri nos doceat existentiam. *istentiam*
Hanc docet dupliciter, nunc *immediate*, nunc *mediate*.
Immediate per reflexionem ita quilibet sui est conscius,
 ut sciat (modus est inexplicabilis, tamen intra se hoc
 quilibet sentiet et discet) se esse et existere, et ab aliis
 entibus separatum esse atque distinctum, sigillatim, dum
 sui existentiae sibi conscius fit eam cogitans, cognoscit,
 se habere mentem, habere facultatem intelligendi; id
 quod omnino procul omni idea, sed immediate ex se ipso,
 et hinc ex ipsa mente mentem cognoscit. (d) **Mediate**
 autem de nostri existentia conuincimur ex cogitatione
 quacunque, ex qua uidelicet ut actione quadam, subie-
 cti ipsius, nostri nempe, existentiam colligimus. Hoc
 ipsum **CARTESIVS** suo notissimo illo Philosophiae
 principio: *Cogito ergo sum, innuebat;* quod etiam
 ita certum et infallibile, idque iure, asserebat, ut, si de
 rebus extra nos positis dubitaremus omnibus, tamen
 de illo nec dubitare unquam possemus. Haec **CAR-**
TESIANA interna nostri conscientia, ut gradu certitu-
 dinis, reliquas omnes acquisitae humanae cognitionis
 partes uincit, ita et ordine praecedit. **Quod** si enim
 ipsi cogitemus, quaenam omnium cogitationum no-
 strarum prima existat in nobis, tunc ordine, si non na-
 turali et a parte rei, saltem doctrinae, illa omnium pri-
 ma nostra cogitatio habenda et reputanda erit: *Cogi-*
to ergo sum. Vnde licet **CARTESIVS** incommodo,
 imo falso, dictum illud pro principio philosophiae, un-
 C 2 de

(d) *Cler. Pneum. L.I. c. V. §. 2.*

de reliqua fluat omnis cognitio, habuerit, tamen initium illius, sensu, quo explicuimus, recte credi posse, quis dubitet? *Sensus enim nostri ipsorum cogitationumque nostrarum ratiocinantibus sua natura prior est omni sensu externo, neque de ulla re alia quis uel prius uel magis certus est, quam de sua ipsius existentia*, uti praeclare B. SCHOMERVS. (e)

§. XI.

Munus reflexionis in II. inter se coniunctio, quae secunda mentis operatione mentis absolute et separativim ad se inuicem referantur, exquirat, et tum demum assensum ipsum producat. Dixi, ita se gerere hic mentem reflexam, ut ideas ad se relatas, prout in se, et quales extra relationem sunt, expendat. Hoc ipsum uero dum reflexe peragere uolumus, duo agenda sunt, ut primo mens *conceptum ideae absolutae* (seu eius, quae in se et extra propositionem spectatur) *descriptuum* euoluat, et tum ad *definitiuum* pergat; Ille necessario praecedit, et quidem naturaliter, uel nobis ipsis per assuetudinem interdum ita reflexe id non cogitantibus; audito enim vocabulo (f) illico ideam quandam mente concipi mus, quae descriptionem rei, de qua sermo est, continet, eamque uel ex ipsius rei in individuo repraesentatione, uel cum aliis assimilatione, (utraque enim non essentiam rei, sed externa adiuncta, et quae sensibus obvia

(e) *Theol. Moral. C. III. §. 4. Conf. Ludou. de la Forge de Mente Hum. c. II. §. 2.*

(f) *D. RIDIG. l.c. L. I. c. IX. §§. 12. 13.*

obvia sunt, sicut,) natam ; Hoc facto, ipsa rei essen-
tia scrutanda est, ut definitio aliqua hinc emergat, ex
qua deinde propositionis ueritas rectius cognosci et
iudicari potest. An uero definitio unicum ueritatis
sit principium, inter Duuumiros Celeberr. et Doctissi-
mos Dn. GUNDLINGIVM et Dn. SYRBIVM discepta-
tum est. Statuerat GUNDLINGIVS hoc principium:
Quicquid sensibus ac definitioni rerum i. e. ideis nostris con-
gruit, uerum est: (g) Disputans contra eum Dn. SYR-
BIVS hoc asserit principium : *Quaecunque cogitationes*
conueniunt inter se, uerae sunt. (h) Ast, si quidem de
Duuumirorum istorum sententia iudicare liceat, uter-
que partim aberrare scopo, partim etiam a uero, nobis
uidetur; a scopo, dum de principio ueritatis disputa-
turus affert criterium, a uero autem, dum principium,
quod ipsi proponunt, primo est inadaequatum, quoniam
exclusa ueritate id earum, ueritatem solum propositioni-
num tractat; (i) sigillatim GUNDLINGIANVM tale est,
quoniam, dantur propositiones accidentales, quarum
quidem ueritas possibilis, neutiquam uero actualis, ex
definitione cerni potest. (k) Deinde principium neu-
trum primum est; non SYRIANVM, quod GUNDLIN-
GIANO nititur, quoniam, an ideae in propositione con-
ueniant, ex definitione subiecti cerni debet, quippe
quae dicta ratione, si nexus propositionis sit essentialis,
actualem, si uero extraessentialis, possibilem solum ue-
rita-

C 3

(g) uid. *Via ad Verit.* Cap. III. Sect. I. §. 17.(h) *Philos. Ration.* P.I. c. III. §. 9. sqq.(i) *Hoc ex THOMASIANA nascitur opinione, quod in I.*
mentis operatione nec ueritas sit nec falsitas, quam bene
confutat TITIVS Artis cogit. Cap. V. §. 22. sqq.(k) *Conf. SYRBIVS t.c. in nott.*

ritatem docet: GUNDLINGIANVM autem ideo pri-
mum non est, quod idearum cum rebus conuenientia
definitionumque ueritas ex ipsis rebus, quarum ideas
et definitiones quaerimus, hauriri et examinari debent,
quae ipsae res, iudice Viro Eruditissimo Dn. Prof. LEH-
MANNO, uerum in Philosophia, cognoscendi princi-
pium ostendunt. (1)

§. XII.

*Qua illa-
rum ne-
xum et
inter se
relatio-
nem.*

Diximus antea, per reflexionem nos nexus, qui
inter ideas propositione coniunctas et ad se relatas, in-
tercedit, intropicere. Est ille uarius et multiplex, ad
tres tamen classes generaliores facile reducendus, ita ut
alius sit *existentiae* alius *essentiae*, et alius *accidentium*. Ne-
xus seu relatio illa, qua existentia subiecti innuitur,
una est, illa autem deinde, qua praedicatum essentiam
docet, est denuo uaria; ita enim idea speciei refertur
ad suum genus, partis essentialis ad totum, proprii ad
subiectum; denique accidentalis relatio itidem non
unius generis est; obtinet illa, quando rei qualitas,
quantitas, perfectiones, defectus, circumstantiae, ad-
iuncta et alia, quae huc pertinent, indicantur. Hi re-
lationum fontes ideo ita secernendi et in omni iudicio
reflexe intuendi sunt, quoniam usu uenire potest, sae-
pe numero etiam solet, ut propositio aliqua hoc respe-
ctu si praedicatum ad subiectum referatur, sit uera, si
alio, sit falsa. Exempla habemus duo illustria in Car-
tesiana Philosophia; uera est propositio haec: anima
est substantia cogitans, si ut proprium quoddam cogi-
tatio de anima enunciari intelligatur, falsa, si essenti-
am illius et naturam, quod uolunt Cartesiani, designa-
re et constituere statuatur. Eodem modo censi debet

(1) uid. eius Vernunfts-Lehre P. I. C. IV. Sect. 2. p. 258, 260.

bet de illo CARTESII; quod corpus sit substantia extensa, quippe quod pro diuerso, qui inter subiectum et praedicatum obtinere putatur, respectu, nunc falsum nunc uerum erit.

§. XIII.

Tertium, quod efficit reflexio est illud, quod assensum ea, et internam de iudicii cuiusdam uel sententiae ueritate, conuictionem producit et comitatur. *Qua assensum iudicio datum.* Dum de assensu dico, non eum intelligo, qui est patrum propositionis, inter quas assensus dari dicitur, quando una de altera affirmatur, dissensus, quando negatur, (m) uerum eum, qui integrae praebetur a nobis propositioni, cum eam ut ueram admittimus. Est quippe assensus ille nihil aliud, quam intellectus in ueritate cognita, ut ueritate, acquiescentia. Vnde quatuor, conceptus hic si resoluatur, in assensu inuoluuntur; Cognitio nempe, cognitionis ueritas seu cum re cognita conuenientia, illius conuenientiae intra nos conscientia, et in hac conscientia acquiescentia. Pri-ora duo illa directo mentis actu fiunt, uel saltem fieri possunt, reliqua duo per reflexionem contingunt, quando nempe ideam nostram de re, cum re componentes et comparantes, exactam inter utramque illam deprehendimus congruentiam, et hoc facto, acquiescimus h. e. actum cognoscendi uel inquirendi fistimus ab omni fallendi periculo et dubitatione alieni.

§. XIV.

Circa tertiam denique mentis operationem, quan- *In III.*
do ratiocinamur, ita adest reflexio, ut sine illa nec ul- *mentis o-*
lum a nobis ratiocinium adornetur uel adornari possit; *peratione*
id quod genuinus de ratiociniis conceptus clarum fac- *et ratio-*
cinatione.

(m) RÖTENBECC. Log. uet. et nou. P.IV. c. 13. §. 2377.

et ac manifestum. Est enim ratiocinium illa mentis nostrae operatio, qua ueritatem unam per aliam, quae cum illa certo nexu coniuncta est, investigamus et confirmamus. Vnde tria in omni ratiocinatione probe tenenda et obseruanda sunt, ueritas nempe probans, seu propositio illa, quae iam cognita est, et ut uera praestruitur, deinde ueritas probanda, quae ex illa elicetur, ac denique nexus ipse, qui inter utramque illam propositionem ac ueritatem intercedit, et fundamenti loco est, quare haec ex priori illa fluat et consequatur. Tria haec duplii ordine, dum actu ratiocinamur, procedunt, ita tamen, ut nexus, quem ultimo loco nominauimus, semper intercedat medius. Nunc enim a ueritate probanda ad probantem pergimus, quando theses, quam ut ueram amplectimur ac profitemur, rationes causasque quaerimus; nunc uero a ueritate probante ceu principio iam noto, ad aliam, ex eo cognoscendam probandam et ceu consequentiam ac conclusionem ueram eliciendam, progredimur. Quocunque tria illa, quae ratiocinium conficiunt, ordine necnamus, ubiuis partibus suis fungitur reflexio (n). Reflexe enim consideranda est propositio probans, quae uel substernitur, uel assumitur, ut principium, unde alia ueritas cognoscatur uel confirmetur; fieri illud debet dupli modo, ut partim de uero principii probantis sensu, partim etiam ipsius ueritate in se, dispiciatur, alterutrum enim si neglexeris, uis ratiocinii perit. Reflexe porro perspicienda est ipsa, quae per ratiocinium eruta uel eruenda est ueritas, una cum nexu et fundamento, quo ea sequitur et infertur; Fundamentum hoc est sane mul-

(n) Conf. LEIBNIZ princip. Philos. Tom. VII. Supplement:
Act. Lips. p. 500. sqq. inserta.

multiplex, et miramur ac fere dolemus, quod recentiores Philosophiae rationalis doctores, de ratiocinandi modis ac legibus dum agere instituunt, praetereunt fere omnes fundamenta ratiociniorum, quae tamen tenere maximum in inueniendo per argumentationes, vero, praebere usum, negari nequaquam potest. Profecto praestant fere hoc nomine uetusiores Philosophi recentioribus, quando illi in Topica, quam uocabant, (o) leges ac fundamenta ratiociniorum, et quid insinulis horum fontibus et classibus, obseruandum, egestie exposuerunt.

§. XVI.

A ratiocinatione reflexa discernendi sunt illae hominum actiones, quibus quidem quoad mentem agentibus Quid ab aliquia ratiocinatio et reflexio subesse uidetur, rexa ratio- uera autem non subest, cum directo quodam mentis cinatione actu eae peragantur, et ex aliquo naturali consequen- seiunctum di bona et declinandi mala, studio, rerumque per usum sit.

D et

-
- (o) Hanc quamvis recentiores quidam aspernentur et repudient; reiiciunt, quae non satis dijudicant, nouitatis quodam intempestivae et affectus ac odii in omnia antiqua, praeiudicio. Verissimum interea est, quod Topica, uel quocunque nomine appelletur, modo de re nobis constet, dum ad considerandum rei cuiusque causas, natu- ram, fines, adiuncta, accidentia et circumstantias, nos adducit, praeter quae momenta nihil de re qua- piam cogitari uel dici potest, genuinus eloquentiae et sobriae meditationis fons sit. Errarunt ueteres saltem in eo, quod probabilia solum ex Topicis peti posse ar- gumenta, sibi persuaserunt, cum apodictica hic etiam se- dem suam habeant. Hoc uero rei ipsi nihil derogat. Vid. interim de ea VOSSIUS de Nat. et Constit. Log. c. 12. Celeberr. D. FABRICIVS Bibl. Gr. L. III. c. 6. n. 4.

et experientiam sensualem percepta successione, fluant. Res haec, quia generatim ita proposita abstractionibus inuoluitur, obscura uidetur, clarior euadet, si illustretur exemplo: Est, qui deambulat meditabundus, attingit fossam aqua repletam, non hic certe pedem ita promovet, uti solebat in arido, sed transilit lapsum deuitatus, ante quidem, quam, quare transiliat, mente meditationibus aliis indulgente, cogitet; fac, ut addam aliud, eidem occurrere aliquid in oculum inuolaturum, hoc illico abigit, idque citius, quam abigendum esse, secum reputarit; exempla ut taceam alia, quotidie obvia, quae clare euincunt, nos omnes saepenumero aliquid quidem ob causam quandam agere, et sic sub actione ea ratiocinium aliquod contineri, quod tamen ipsum reflexionem nostram non subiit. Haec nunc disputata non parum faciunt ad decidendam quaestitionem illam, nonnullius omnino momenti; anne uidelicet brutis aliqua ratiocinatio et cum hac coniuncta reflexio tribui et adscribi queat? Agunt sane illa, imo propter fines agere, et ex causis impellentibus agere uidentur. Canis aqua calida in culina perfusus eandem cane peius et angue effugit; quid hoc rei est? anne igitur et argumentatur? Ita sane poterat uideri; nam agit ob causam quandam, dum uitatus periculum effugit locum, qui eundem in illud aliquando coniecerat; ut taceam hic exempla complura alia, ubi bestiae sagacissimae, non sine ratiocinatione hoc uel illud moliri, agere, hoc et illo modo se expedire solent. Ast praestrueto sese conseruandi studio, quod bestiis omnibus est naturale, (p) facile intelligitur, quomodo omnia a bestiis, quae uidentur ex ratiocinio quodam proficiunt,

fine

(p) Cic. Offic. L. I. c. 4.

sine eo peragantur; sicut enim bestia malum quoddam experta, fuga uel alia quacunque ratione sibi consulit, ita repraesentato in cerebro bestiae, obiecto illo uel instrumento, quo ante laesa fuit, ipsa laesio recurrit, et hinc fuga illius rei, aequa ac si bestia denuo laederetur, necessario sequitur. Id quod etsi per modum syllogismi cuiusdam a bruto ita fieri nobis uideatur, reuera tamen ab omni ratiocinio tantum abest, quantum abest ab eo actio quaedam hominis, cuius supra exempla dedimus, quae citius suscipitur, quam cogitatur. Ita bestia fugit, agit, quae ad ipsam defendendam faciunt, dum laeditur, fugit itidem quando exobiecto uel instrumento noxae, idea et uelut iterata huius sensio recurrit; sicut autem prius illud sine ratiocinio, ita posterius etiam sine hoc ita contingere, planum esse existimamus.

§. XVI.

Ex natura et modis reflexionis hactenus explicatis eadem in varia abit genera, unde ad illustrationem eorum, quae diximus, aliquas illius distinctiones paucis hic attingemus. Si consideramus et expendimus obiectum, quod sub reflexionem cadit, appareat, hanc esse occupatam nunc circa nostri existentiam, nunc circa ideam nostram; priori modo, ut supra iam monitum, intra nos ex nobis ipsis, de nostra existentia certi reddimur et conuincimur; posteriori modo reflexio circa ideam quandam in nobis, sua peragit; Et hic denuo duplex reflexionis genus se nobis offert, aut enim per reflexionem consciit sumus ideae nostrae, et scimus nos cogitare, aut consideramus ideam hanc, et quaenam ac qualis sit, quasi coram in nobis speculamur, nec non unde et cur nunc nata sit, quomodo cum obiecto suo et cum ideis aliis congruat, meditamur et ratione ante

D 2

ex-

explicata euoluimus ; Prior illa reflexio nuda est et simplex, posterior uero haec composita et ampliata non inconcinnne appellari potest. Progressum porro et iterationem reflexionis si spectemus, comparatum fere mihi cum illa esse uidetur, atque cum speculis duobus sibimet obiectis et oppositis, quorum alter in altero tamdiu repraesentatur, donec uisus noster uelut in obiectis nimium remotis terminetur. Ita etiam reflectendo quadantenus saltem progredimur, ut non in idea et cogitatione quacunque mentem subeunte, non in cogitatione de illa cogitatione uel idea, seu in reflexione consistamus, sed de ipsa adeo hac reflexione denuo cogitemus, sicut nos in praesenti facimus, dum reflexionem ipsam reflexe perspicimus et explicamus ; ulterius uero pergere reflectendo nobis, nescio naturali mentis nostrae utrum uitio, an bonitate, lieitum haut est, ut bene monet et obseruat D.N. RIDIGERVS (q)

§. XVII.

Reflexio Hactenus de reflexione, quomodo per intellectus circa uocatus ac operationes uagetur, uidimus. Neque tamen hunc tam in intra hosce carceres illa consistit, uerum in uoluntatem et occupata, iam se se ingerit, eius cum *inclinationes*, tum *uolitiones*, et usus in quas illae erumpunt, attendendo et contemplando. *eius Mo-* (r) Ut de istis prius: gaudet quilibet homo vi temperalis. *naturae sanguinis*, (s) peculiari et constanti uolunta-

(q) *S. V. et F. L. I. c. 3. §. 23.*

(r) RIDIGERVS l. c.

(s) *Temperamenta, quae dicuntur, ut inclinationum fontes eruditate demonstrat et contra Eruditiss. Dn. DE ROHR defendit Dn. Prof. LEUTMANN in der Wissenschaft sich selbst und ander Mensthen Gemüther zu erkennen p. 121. sqq.*

tis quadam inclinatione, eaque, uel ad opes, uel ad uoluptates et libidines ipsum pertrahente ac interdum rapiente (t). Hanc suam inclinationem quilibet virtutis cultor suaequae felicitatis uere cupidus cognoscere et perspicere, diligenti ac frequenti ad uoluntatem suam attentione et reflexione, tenetur (u). Cognoscet autem illam, si attendat sigillatim (v) quae cogitet sibi relictus; hoc enim modo inclinationes naturales se produnt, dum intellectum ita capiunt, ut frequenter eidem obiiciant ea, quibus uoluntas p[ro]caeteris delegatur. (w) Quibus rebus propositis maxime moueat[ur]; ita uideas auaritiae deditum corradendis opibus solum inuigilare, effruescere atque exardere habendi cupidine, quando numos, quando aliorum opes diuitiasque adspectat, languere contra uel lentius moueri, cum deliciari alios, et molliter uiuere ac gulae indulgere, animaduertit. Quidni enim uoluntas, illa, ad quae perpetuo inclinatur, non affectet et ad se rapiat, dum ipsi obiiciuntur et actu se offerunt? Et ab hac actuali cupidine statim se exserente, ad constantem et habitualem inclinationem colligere omnino licet. (x) Quos actionum suarum statuat fines; Finis habet semper rationem boni, unde ad bonum illud, quod quis perpetuo in actionibus omnibus intendit et quaerit, naturalem determinatam esse inclinationem, cla-

D 3

rum

(t) uid. Magnif. D.N. HASSEN *Synops. Prudent. Moral.* p. 110. sqq. et *Celeberr. LEHMANNI Moral.* p. 497. sq.

(u) *Quomodo ueteres in hac re elaborauerint docet Celeb. D. BVDDEV[US] Analect. Hist. Philos.* p. 409.

rum est (x). Sic uoluntatis inclinationes inquirimus; praeterea uero singulae etiam uolitiones attenta semper reflexione revoluenda et inspicienda sunt. Brutum enim est, ferri in obiecta coeco quodam impetu, eo uidelicet, quo neque quid, neque quare appetatur fugiaturue, constat. Considerari autem potest quaeque uolitio partim *theoretice*, et ita, ut tantum, quis motus uoluntatis in nobis existat, quare existat, et circa quid ille uersetur, cogitemus, partim etiam *moraliter et speciatim practice*, an motus hic ad nostram tendat utilitatem, an uero cum damno coniunctus sit, praecepue, an diuinæ congruus sit uoluntati, uel eidem repugnet? et denique quomodo in actum deducendus et ad debitum ac praestitutum finem dirigendus sit? (y) Haec omnis circa uoluntatis motiones reflexio quam non in omni uita afferet nobis utilitatem? Sic certe omnes appetitus, praeuisis eorum commodis uel incommodis, moderabimur, sic eosdem ad leges conditoris Optimi Maximi rectius attemperare, sic uno uerbo, uoluntatem emendare, h. e. eam ita praepara-re et instituere discemus et ualebimus, ut ne intellec-tui praecurrat, ut nihil sine ratione cupiat fugiaturue, atque hac ratione uera uerae prudentiae et felicitatis uia a nobis ineatur. (z)

§. XVIII.

(x) Leg. ill. Dn. JVL. BERNH. DE ROHR in Arte Chara-
cterist. C.X. it. Introduct. ad Prudentiam uiuendi C. XXIII.
paragr. 20. Dn. LEHM. l. c. Tr. c. V. sect. §. 9. §. 591.

(y) Vid. Celeb. MULLERI GRATIAN. Centur. I. p. 397. sq.

(z) Quantum hinc in sacractioni doctrina, caput de peccatis
non agnitis, lucis foeneretur, meditandum hoc loco il-
lius cultoribus relinquimus.

§. XVIII.

Haec usum reflexionis moralem adumbrarunt; *Vsus in Datur etiam, qui ad Logicam et ad culturam rationis Logica. atque intellectus pertinet. Logica sobria seu Philosophia rationalis ecquid est aliud, quam ars cognitionum cogitantium?* utegregie eandem inscribit laudatus Titius (a). Cum enim disciplinae reliquae omnes obiecta habeant extra nos posita, en in Logica admirabilem intellectus ad se ipsum, redditum, quando se ipsum intelligit, suas cogitationes cogitat, et de suis iudicia fert iudiciis. Vniuersa enim Logica annon aliqua ars est intellectus? intellectus, inquam, qua morbos suos probe cognoscendi, et hinc errores ac lapsus in cognoscendo deuitandi, ipsumque intellectum in uero inueniendo dirigendi. Vnde ergo sua repetet subsidia sanior haec Logica, quodnam aliud artis huius principium cognoscendi, quam ipse intellectus, quam reflexio ad illum sollicite et accurate attenta? Noui quid aliorum hic ualeat institutio nunquam satis commendanda. At annon omnis haec institutio ex reflexione promanat, et quid lucrabitur ex institutione, ex regulis praceptisque sapientum, Philosophiae Rationalis alumnus, nisi simul omnes sigillatim sui intellectus morbos, omnes, quos in cognoscendo ipsem per communem consuetudinem tenet modos, probe excusserit, et illud dederit operam, ut intellectum suum per intellectum emendet? Ad hunc igitur attende uerae sapientiae cultor, ita, ut ab omnibus aliis mens remota in se intueatur; uitia intellectus noscere cupis? reflecte (b) con-

(a) *Art. cogit. in ipso statim tit.*

(b) considera mentem tuam, et uidebis, quomodo sibi formet ideas a rebus alienas, confundat discernenda, festinet cognoscendo, dubitet intempestive, uidebis, quanta eis sit angustia, quibus occupata fit praecceptionis opinionibus, et quae huius generis sunt alia; De medela cogitas? reflecte, examina semper et ubique mentis tuae ideas, an clarae, an distinctae, an adaequatae, examina, quando iudicia formas, an et quomodo una idea cum altera consentiat, quando ratiocinaris, examina, quodnam illationis tuae fundamentum, hoc ipsum denuo an solidum, pertenta, et quo nexu cum conclusione iungatur, dispice, paucis: Nulla mente tuam subeat idea, nulla propositio, nullum formes iudicium, nisi omnia separatim et coniunctim, ex quibus ea singula componuntur, reflexe inspexeris; sic enim intellectus, quantum per humanam imbecillitatem praestari potest, ab errandi periculo immunis, in inueniendo et iudicando uero promensus, ad uerum felicitatis tramitem tibi praeuocabit.

S. D. G.

SPHALMATA QVAEDAM

p. 16. in noct. pro. Moralis leg. Rational. p. 17. in noct. leg. ontologico p. 25. lin. 12. leg. discernendae. p. 28. lin. 6. lege alterum.

(b) Verissime Celeberr. D. CLAVSINGIVS in *differ. de Mentis Hum. morbis grauiss.* §. 4: grauissimus mentis humanae morbus ille recte dicitur, quod sibi relictus intellectus ea, quibus laborat, mala, ne intelligit quidem, aut non attente satis considerat et inquirit.

Coll. diss. A. 92, misc. 27